

КОЛИВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто сутність глобалізації та основні форми її прояву в фінансово-економічній сфері. Проаналізовано вплив фінансово-економічної глобалізації на коливання ділової активності в Україні.

Рассмотрена сущность глобализации и основные формы ее проявления в финансово-экономической сфере. Проанализировано влияние финансово-экономической глобализации на колебания деловой активности в Украине.

The essence of globalization and basic forms of it's manifestation in financial economic sphere are considered. The influence of financial economic globalization on business activity fluctuations in Ukraine is analyzed.

Ключові слова: фінансово-економічна глобалізація, коливання економічної активності, фінансово-економічна криза, криза надвиробництва, економічне зростання.

За сучасних умов все більшого значення набуває процес глобалізації, охоплюючи всі сфери життя (і насамперед фінансово-економічну) всіх країн світу. З переходом до ринку економіка України виявилась досить інтегрованою в глобальний фінансово-економічний простір, зазнавши впливу глобалізаційних процесів. Разом з тим залишається ще недостатньо дослідженим вплив фінансово-економічної глобалізації на коливання ділової активності в Україні за останні роки.

Вплив глобалізаційних процесів на розвиток української економіки та процес формування і розвитку фінансово-економічної кризи в Україні досліджували В.Геєць, М.Єршов, А.Мазаракі, Т.Мельник, О.Носова, Т.Шинкоренко та ін.

Метою статті є з'ясування сутності глобалізації, основних форм прояву глобалізаційних процесів у фінансово-економічній сфері та дослідження їх впливу на коливання економічної активності в Україні в 2000-х роках.

Під глобалізацією розуміють всеохоплюючий процес посилення інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, політичних та культурних взаємозв'язків та взаємозалежностей всіх країн світу.

Основними формами прояву глобалізаційних процесів у фінансово-економічній сфері є бурхливе зростання світового фінансового ринку та інтенсифікація глобальних фінансових операцій, прискорення міжнародного руху капіталу, формування глобальних ринків факторів виробництва і ринків товарів та послуг, зростання відкритості національних економік та розвиток міжнародних інтеграційних процесів, становлення єдиного світового виробництва насамперед у рамках могутніх транснаціональних корпорацій.

Глобалізаційні процеси значною мірою вплинули на коливання економічної активності в Україні в 2000-х роках.

Так, фінансова криза 1998-1999 рр., відмітною особливістю якої в Україні була надмірна активність держави на зовнішньому борговому ринку з метою

фінансування дефіциту бюджету призвела до загрози дефолту, впливу з країни коштів нерезидентів, які купили державні цінні папери, і як наслідок – різкої девальвації національної валюти і створенням у результаті девальвації запасу цінової конкурентоспроможності української економіки [1, с.5].

Отриманий запас цінової конкурентоспроможності та сприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура початку 2000-х років сприяли переходу української економіки до зростання у 2000-2008 рр.

Проте економічне зростання цього періоду, незважаючи на досить високі темпи приросту реального ВВП (6,8%), мало нестійкий характер, відображаючи сильний вплив шоків зовнішнього попиту. Зовнішні шоки цього періоду зазвичай симетрично відбивалися на загальноекономічній динаміці української економіки. Так, поліпшення кон'юнктури на світових ринках металургійної та хімічної продукції в 2000 році обумовило збільшення українського експорту товарів та послуг на 21,5%, що значною мірою забезпечило приріст реального ВВП на 5,9%; у 2004 році в умовах динамічного розвитку світової економіки приріст українського експорту склав 21,3%, забезпечивши приріст ВВП в 12,1%; в той же час стрімке падіння українського експорту в 2005 році на 12,2%, насамперед внаслідок масштабного витіснення українських виробників металургійної продукції переважно з азійських ринків, обумовило зниження темпів приросту реального ВВП до 2,7% [7, с.54].

Важливим чинником економічного зростання в 2005-2008 рр. в умовах зниження темпів приросту українського експорту стало різке зростання обсягів кредитування і, насамперед, споживчого (у 2005-2008 рр. – в 7,9 рази) за рахунок збільшення зовнішніх запозичень українських банків, які за вказаний період зросли аж у 14,8 рази, сформувавши 38,8% консолідованого зовнішнього боргу України [1, с.6]. Зростання споживчого попиту українців та підтримання економічного зростання в цей період відбувалось теж за рахунок переважно зовнішньоекономічних чинників – збільшення зовнішніх запозичень та імпорту. Таке економічне зростання носило в цілому нездоровий і нестійкий характер.

Воно було перервано світовою фінансово-економічною кризою 2008-2009 рр., яка, зародившись на ринку іпотечного кредитування США, в умовах глобалізації стрімко поширилася по всьому світу, сильно вдаривши і по українській економіці та фінансово-банківській системі.

Світова фінансова криза призвела до масового виведення грошей з України іноземними фінансовими інститутами і, в першу чергу, спекулятивних короткострокових капіталів, що в поєднанні з внутрішніми кризовими явищами фінансово-банківської системи України значно загострило фінансову кризу в нашій країні.

В умовах фінансової кризи і низького рівня довіри населення до банків відбувся масовий відтік депозитів (у вересні 2008 р – лютому 2009 р. –

65,9 млрд. грн.), що зменшило кредитні можливості банків і збільшило вартість кредитів у національній валюті з 18,7% у вересні до 26,5% у січні 2009 р., відбившись на реальному секторі економіки.

Відплив короткострокових капіталів з України (у IV кварталі 2008 р. – 6,1 млрд. дол., скорочення обсягів експорту і зовнішнього кредитування зменшили пропозицію доларів в Україні. В той же час стрімко зріс попит на них для повернення фізичними та юридичними особами доларових кредитів і для обслуговування зовнішньоторговельних операцій (в умовах величезного від'ємного сальдо торговельного балансу України в 2008 р. – 13,5 млрд. дол.). Це призвело до обвальної девальвації гривні (близько 60%), яка, в свою чергу, посилила інфляційні процеси і загострила проблему повернення доларових кредитів.

Світова фінансово-економічна криза зумовила кредитне стиснення в українській економіці і падіння сукупного попиту (насамперед через зниження попиту на продукцію українських експортерів та інвестиційного попиту). Що й стало безпосередньою причиною надзвичайно глибокої циклічної кризи надвиробництва. Потрібно наголосити, що це була перша за роки незалежності циклічна криза (кризу 1991-1999 рр. слід класифікувати як трансформаційну), і що виникла вона в умовах завершення в цілому переходу України до ринку і її досить тісної інтеграції до світового економічного простору.

В українській економіці відбувся дуже сильний спад. Так, у 2009 р. обсяг ВВП скоротився на 15,1%, обсяги промислового виробництва – на 21,9%, будівництва – на 45,9%, валового нагромадження основного капіталу – на 46,2%, експорту – на 40,7%. [3, с.8]. Такі стрімкі темпи падіння економіки були зумовлені різким зниженням попиту на сировинну продукцію українських експортерів в умовах світової кризи (металургія і хімічна промисловість), а також скороченням обсягів кредитування та інвестування.

З початку 2010 року насамперед із відновленням попиту на продукцію українських експортерів і зростанням кредитування реальної економіки відбувся перехід до фази поживлення. ВВП у 2010 р. зріс на 4,2%. В 2011 р. за прогнозами МВФ очікується зростання даного показника на 4,5%, а в 2012 р. – на 4,9%.

Проте основні проблеми української економіки залишаються невирішеними. Її залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури є дуже сильною, тому й економічне зростання носить нестійкий, пов'язаний з ризиком, характер. До того ж накопичено досить значний корпоративний і державний зовнішній борг, який необхідно обслуговувати. А це обмежує можливості економічного зростання.

За існуючих темпів економічного зростання (близько 4,5% щороку) на докризовий рівень ВВП 2008 р. українська економіка зможе вийти в другій половині 2013 року, а на рівень 1990 р. – лише в 2020 р.

Тому дуже важливим є прискорення економічного зростання і забезпечення його стійкості на основі технологічної модернізації, розвитку постіндустріального сектору V і VI технологічного укладів, державного стимулювання інвестиційної діяльності, більш повного фінансування освіти і науки, диверсифікації структури експорту в напрямку готової високотехнологічної продукції, розвитку внутрішнього ринку, завершення реформування економіки.

Список використаних джерел:

1. Геєць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008-2009 років в Україні / В.Геєць // Економіка України. – 2010. – №4. – С.5-15.
2. Ершов М. Новые риски посткризисного мира / М.Ершов // Вопросы экономики. – 2010. – №12. – С.4-15.
3. Мазаракі А. Економіка України в умовах кризи / А.Мазаракі, Т.Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2010. – №4. – С.5-14.
4. Носова О. Про фундаментальні причини фінансових криз та життєздатність фінансових ринків у сучасній формі / О.Носова // Економіка України. – 2011. – №4. – С.45-55.
5. Олійник О. Економічний розвиток країн Центральної та Східної Європи протягом глобальної фінансової кризи / О.Олійник // Економіка та держава. – 2010. – №12. – С.75-77.
6. Шимаї М. Виклики для посткризової глобальної системи / М.Шимаї // Економіка України. – 2010. – №4. – С.22-29.
7. Шинкоренко Т. Макроекономічні шоки: теоретичні та емпіричні аспекти / Т.Шинкоренко // Економіка і прогнозування. – 2010. – №2. – С.44-60.